

DE PADDESTOELEN VAN HOUTKADEN IN DE OMGEVING VAN GOUDA

C.M. den Held-Jager

Gen. de la Rey laan 25
2806 DA Gouda

Op de Dag van Baarn vertoonde ik enige dia's van houtkaden in de omstreken van Gouda. Over houtkaden lezen we bij Van der Voo (1968): "Tijdens de ontginning van de veenmoerassen in de gebieden tussen de benedenlopen van de Waal, Linge, Lek, Hollandse IJssel en Oude Rijn, die in de 11e eeuw begon, bracht men door gaans landscheidingen aan evenwijdig met de rivierlopen. Bovendien waren en blijven zij, binnen het systeem van de waterbeheersingen, een middel om wateroverlast binnen een polder te houden; vandaar de naam polderkade. Verder waren zij van betekenis als producent van geriefhout, waardoor zij ook de naam houtkade dragen. Zij zijn als polderkaden in geval van dijkdoorbraak nog steeds van belang voor de waterkering, maar als houtkade zijn ze evenwel weinig meer in gebruik. Dit laatste leidt hier en daar tot een verwildering die gunstig is voor de territoria, refugia en de pleisterplaatsen van vogels en kleine zoogdieren.

De ontginners, pachtboeren, die aan de rivierdijken woonden, ontvingen toendertijd van hun leenmannen gedeelten van de moeraswildernis om deze te verkavelen en te ontwateren. Dit werk hebben zij met schoppen, handmolens en later met watermolens gedurende een eeuwenlange strijd met het water uitgevoerd. De ontginners ontvingen de moerasgronden in de vorm van een paar kilometerslange smalle stroken haaks op de rivierdijk. Aan het einde van die stroken groef men overdwars een brede sloot, een watering, die het water uit de zijsloten kon opnemen en naar een watermolen leidde, welke het in de boezem uitsloeg.

Waar de ontginners van noord en zuid elkaar ontmoetten, handhaafde men een enkele meters brede grensstrook, de landscheiding. Deze werd opgehoogd met moerasveen afkomstig uit een beiderzijds de scheiding gegraven smalle sloot. De kaden steken ongeveer 30-50(-80) cm boven de wateroppervlakte van de sloten uit. Er ontstonden ook dubbele kaden, twee kaden naast elkaar met een tussenliggende sloot, die thans geheel of gedeeltelijk verland is. In later tijden zijn op korte afstand van de bedrijven zogenaamde tiendwegen, lage kaden met meestal ter weerszijden een brede watering, aangelegd. Het is voor de historici nog een onopgeloste zaak waartoe die kaden moesten dienen."

Deze terreinen van beperkte omvang brengen door hun soortenrijke, stabiele levensgemeenschappen afwisseling in het sterk genivelleerde poldermilieu. Op enkele van deze houtkaden heb ik de laatste drie jaar paddestoelen verzameld. Een van de mooiste kaden is wel de Achterkade bij Schoonouwen. In een verslag van het Intergemeentelijk Overlegorgaan Midden-Holland uit 1973 heet het: "fraaie, gedeeltelijk dubbele houtkaden die rijk met hout zijn bezet. Nabij de molen bij Vlist zijn enkele open gedeelten waarbij tussen twee kaden, alsmede langs de kaden, interessante moerasvegetaties en smallere stroken verlandingsvegetaties aanwezig zijn. Op oude stobben van Els, Es en Knotwilg groeien veel mossen en o.m. Eikvaren. Het aantal soorten hogere planten bedraagt circa 160."

Het aantal soorten op naam gebrachte paddestoelen bedraagt circa 70. Een groot aantal soorten groeit op hout, zoals *Mycena oortiana*, vaak bij honderden op stobben, *M. leucogala*, *M. haematopus*, *M. sanguinolenta*, *M. polygramma*, *Coprinus disseminatus*, *C. domesticus*, *C. micaceus*, *Inonotus radiatus*, *Pleurotus ostreatus*, *Pluteus cervinus*, *Pholiota squarrosa*, *Polyporus squamosus*.

Zo hier en daar vinden we op brandplekjes de daarbij behorende paddestoelen als *Daldinia concentrica*, *Lyophyllum atratum*, *L. sphaerosporum*, *Pholiota carbonaria*. Op de paden zelf is op enkele plaatsen wat oud puin gestort, stenen met oude schelpkalk, waardoor de kalkminnende soorten *Agaricus arvensis*, *A. campestris*, *Bovista plumbea*, *Lycoperdon spadiceum*, *Mycena flavo-alba*, een kans krijgen.

Onder de Elzen kan het krioelen van het Elzezwammetje, *Alnicola escharoides* en op de katjes vinden we in het voorjaar *Ciboria alni* en *C. amentacea*. In het gras *Macrotyphula fistulosa*, *Vascellum pratense*, *Pistillaria pusilla*, *Clitocybe metachroa* en *C. nebularis*.

Van de mycorrhiza vormende paddestoelen van de geslachten *Boletus* s.l., *Cortinarius*, *Lactarius* en *Russula* heb ik tot heden een à twee exemplaren gevonden. Of in gunstiger jaren van deze groep nog vertegenwoordigers zullen verschijnen zal de toekomst leren.

Lijst van paddestoelen gevonden in de jaren 1975 tot en met 1978, op de Achterkade bij Schoonouwen.

Agaricus arvensis
A. campestris
Alnicola escharoides
Armillaria mellea
Bolbitius vitellinus

Ciboria alni
C. amentacea
Bovista plumbea
Clitocybe metachroa
C. nebularis

Collybia butyracea
 C. carbonaria
Conocybe tenera
Coprinus comatus
 C. disseminatus
 C. domesticus
 C. micaceus
 C. radiatus
Crinipellis stipitarius
Daldinia concentrica
Flammulina velutipes
Galerina mutabilis
Gymnopilus penetrans
Helotium herbarum
Hypholoma fasciculare
 H. subericaeum
 H. sublateritium
Inonotus radiatus
Laccaria laccata
Lacrymaria velutina
Langermannia gigantea
Lepiota cristata
Lepista nuda
Lycoperdon spadiceum
Lyophyllum connatum
 L. sphaerosporum
Macrotyphula fistulosa
Marasmius graminum
 M. oreades
 M. rotula
Mycena alcalina

Mycena flavo-alba
 M. galericulata
 M. galopus
 M. haematopus
 M. leucogala
 M. oortiana
 M. polygramma
 M. sanguinolenta
 M. swartzii
 M. vitilis
Panaeolina foenisecii
Panaeolus fimicola
Paxillus involutus
Pholiota carbonaria
 P. graminis
 P. squarrosa
Pistillaria pusilla
Pleurotus ostreatus
Pluteus cervinus
Polyporus squamosus
Rhodophyllus sericeus
Stereum purpureum
 S. rugosum
Stropharia aeruginosa
Trametes hirsutum
 T. versicolor
Tubaria furfuracea
Typhula erythropus
 T. setipes
Vascellum pratense
Xylaria hypoxylon

Literatuur:

Voo, E.E. van der (1968) - Landscheidingen, polder- of hout-
 kaden in de Stichts-Hollandse waarden en polders. De Levende Na-
 tuur 1971 (4): 73-82.

=====